

Bevezető

A középiskolákban folyó munka minősége, eredményessége, hatékonysága számos szempontból elemezhető. E kiadvány objektív mutatók (*indikátorok*) alapján, számokban kísérel meg kifejezni az egyes oktatási intézmények, iskolacsoportok néhány tulajdonságát, alapvetően a következő iskolafokra történő átlépés, azaz a kimeneti eredmények szempontjából.

A középiskolákban folyó munkát az elérhető *objektív* adatok alapján vizsgáló kutatás eredményeit most kilencedik alkalommal kapják kézhez a magyar középiskolák és a középfokú oktatással foglalkozó szervezetek.¹ A kutató több mint két évtizede törekszik olyan adatok összegyűjtésére, amelyek alapján összehasonlíthatók a hazai középiskolák, figyelembe véve azt is, melyek az azokat fenntartó szervezetek, milyen az iskola képzési profilja, és mely településtípuson működik maga az intézmény.

Az erre irányuló igény több oldalról érzékelhető:

- a *tanulók és szülei* ismerni akarják azoknak az iskoláknak az értékeit, amelyek között választhatnak, amikor a továbbtanulásról döntenek;
- az *iskolák vezetői és a pedagógusok* szeretnék tudni, hogy saját maguk és a tantestület erőfeszítései milyen eredményeket hoznak a többi iskolához viszonyítva;
- az *iskolákat irányító szervek* objektív ismérvek alapján akarják meghozni az iskolákra vonatkozó döntéseiket.

A középiskolák összehasonlítása objektív módon azonban nehéz, szinte lehetetlen feladat. Az iskolákkal szemben támasztott igények ugyanis nagyon sokrétűek, ugyanakkor az eredmények mérésének lehetőségei korlátozottak, hiszen az oktató- és a nevelőmunka hatásai a tanulói agyokban és szívekben mutatkoznak meg, így ezek változásai nehezen vagy nem tárhatók fel és nem hasonlíthatóak össze. Szinte járhatatlan útnak tűnik a tanárok és az iskolák oktató-nevelő munkájának közvetlen megfigyelése is, hiszen ez elsősorban a tantermek zárt ajtóit mögött folyik, de ha az osztályokban videokamerák lennének is elhelyezve, akkor sem lehetne olyan „versenybíró” találni, aki képes lenne összehasonlítani a látottakat. A kutatási tapasztalatok alapján a legalkalmasabb eszköz, ha az oktató- és a nevelőmunkát az *eredmények* tükrében vizsgáljuk, azaz azt mérlegeljük, hogyan szerepelnek a középiskolák tanulói olyankor, amikor valamilyen módon összehasonlítják tudásukat, produkcióikat. Ilyen lehetőséget elsősorban a *felsőoktatási felvételi eljárás eredményei, a kétszintű érettségi, az országos kompetencivizsgálatok és a középiskolások különböző versenyei*² biztosítanak.

A felsőoktatási intézmények nappali tagozatos alapképzéseinek felvételi eljárásában évente 85-90 ezer fő vesz részt, akiknek több mint fele abban az évben érettségizik. A kétszintű érettségiben és az országos kompetencivizsgálatokon minden középiskola eredményességét egységes szempontok szerint vizsgálják.

E kiadvány hatféle indikátorcsoportot mutat be:

- a felsőoktatásba való felvétel arányára vonatkozó mutatókat,
- a kétszintű érettségik eredményét jelző mutatókat,
- a felsőoktatási intézményekbe jelentkezők nyelvvizsgaarányainak mutatóit,
- a középiskolai tanulók szociokulturális mutatóit,
- az országos kompetenciamérések mutatóit és az
- az elvárt értéktől való eltérés mutatóit.

¹ A kiadványban forráshiány miatt ez alkalommal csak táblázatok közlünk, az elemző rész elektronikusan fog megjelenni, várhatóan 2007 szeptemberében az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet honlapján.

² Korábbi köteteinkben az Országos Középiskolai Tanulmányi Versenyek, az Országos Szakmai Tanulmányi Versenyek, 79 ún. egyéb verseny, illetve a nemzetközi tanulmányi versenyek összefoglaló idősoros adatait is publikáltuk, jelen kiadványból ezek hiányoznak, de elektronikus úton elérhetőek az alábbi címen: [online:] {<http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=verseny&kod=>}.

E hat indikátorcsoport 79 mutatót tartalmaz:

- a felvételi arányoknak 8 évenkénti és periódusonkénti, 2 fejlődési és 13 felsőoktatási intézménycsoportonkénti, összesen 23 mutatója,
- a kétszintű érettségiknek 6 évenkénti és 20 vizsgatárgyankénti, összesen 26 mutatója,
- a nyelvvizsgaarányok összesen 12 mutatója,
- a tanulóknak 12-féle családi helyzetet és felkészültséget jelző mutatója,
- az országos kompetenciaméréseknek 2 mutatója és
- az elvárt értéktől való eltérésnek 4 mutatója

látható a táblázatokban.

Hibát követ el az, aki az egyes iskolák értékelésénél egy vagy csak kevés mutatót vesz figyelembe. A hiba csökkenthető minél több mutató együttes, és az értékelés szempontjából fontosabb mutatók fokozott mértékű figyelembevételével. Ezek az indikátorok hat viszonylatban láthatók:

- középiskolánként,
- megyénként,
- nagyvárosokként,
- településtípusonként,
- iskolafenntartók szerint és
- iskolatípusonként.

1. A felsőoktatási felvételi arányokra vonatkozó mutatók

Többféle mutatóval jellemezhetők a felsőoktatásba való felvétel arányai. Az egyetemekre, főiskolákra felvettek számát (F) összefüggésbe lehet hozni a jelentkezők számával (J), az érettségizők számával és a 12. évfolyam tanulóinak számával (L). Így vizsgálni lehet, hogy 100 jelentkezőből hányat vettek fel (F/J), hogy 100 tanulóból hány jelentkezett felvételre (F/J) és hogy 100 tanulóból hány nyert felvételt (F/L). *Mi a továbbiakban ezt az F/L mutatót vizsgáljuk, a következők miatt. A létszámokra vonatkozó mutatók közül az iskolák felsőoktatásra felkészítő munkájának eredményességét legjobban az F/L mutató jellemzi. Ez tükrözi ugyanis, hogy az iskola a tanulók hány százalékát teszi fogékonná és alkalmassá a továbbtanulásra, illetve irányítja olyan felsőoktatási intézménybe, ahol felvételi esélyei a legjobbak. Ez a mutató nagymértékben függ attól, hogy a tanulók olyan felsőoktatási intézménybe jelentkeznek-e, amelybe a felvétel feltételei a legkedvezőbbek számukra. Ismeretes, hogy vannak olyan felsőoktatási intézmények, amelyek csak minimális felvételi követelményeket támasztanak, sőt olyanok is, amelyek 2005 előtt felvételi vizsga nélkül szinte minden jelentkezőt felvettek. Ha a középiskola ilyen intézményekbe irányítja gyengébb tanulóit, javíthatja ezt a mutatóját.*

A *felvettek számán* az adott év nyarán, nappali tagozaton érettségiző és júliusban felvételiző diákokat értjük (a pótfelvételi eljáráson felvetteket nem). Az adatokat évente az Országos Felsőoktatási Információs Központ (OFIK) szolgáltatja azokról a diákokról, akik jelentkezési lapjaikat márciusig hozzájuk nyújtották be. Az adatbázis ezért nem tartalmazza az egyházi felsőoktatási intézmények hitéleti szakaira, a Magyarországon működő külföldi egyetemekre, főiskolákra és a külföldi egyetemekre, főiskolákra jelentkező felvételizők adatait. Ezek aránya országosan 1-2%.

A különböző iskolatípusok (gimnáziumok, szakközépiskolák, vegyes középiskolák) felvételi arányai nem hasonlíthatók össze egymással. Ennek legfőbb okai, hogy az iskolatípusok képzési célja eltérő: a gimnáziumok elsősorban a felsőoktatásra készítik elő, a szakközépiskolák nagyon fontos célja egy vagy több szakterületre való felkészítés is. Másrészt a szakközépiskolák tanulóinak jelentős hányada nem az érettségi évében jelentkezik továbbtanulásra, hanem egy-két évvel később, a technikai képzés megszerzése után.

A táblázatokban csak azok az iskolák szerepelnek, amelyeknek 2002 és 2006 között legalább 4 évben vannak felvételi adatai. Egy-három év adataiból ugyanis sokkal bizonytalanabban lehet egy iskola teljesítményére következtetni, mert egyes években olyan – az iskolára nem jellemző – körülmények következhetnek be, amelyek jelentősen torzítják az átlagokat.

Az egyes iskolák felvételi arányait az *1. táblázat* tartalmazza 931 iskolára (349 gimnázium, 404 szakközépiskola és 178 vegyes középiskola). A táblázatban láthatók az F/L arányok a 2002–2006 években, illetve ezek összesített arányai is. Az iskolák fejlődésére következtetni lehet, ha ezt az összesített arányt vetjük össze az 1991–1995 és az 1996–2000 évek mutatóival. A fejlődés mértéke a táblázat utolsó két oszlopának adataiból látható, ha a fejlődés jelentős, itt nagy pozitív szám van.

Korábbi, hasonló kiadványainkban az egyes táblázatokban iskolasorrendek szerepeltek. Ezek azonban félrevezették az olvasót, azt a hibás következtetést okozták, hogy egy iskola, amely 5-10 hellyel hátrább van a sorrendben a másikkal, gyengébb is annál. *Egy-két százalékos különbség azonban nem jelent minőségi különbséget!* Annak érdekében, hogy ne okozzunk ilyen hibákat, továbbá hogy könnyebben megtalálhatók legyenek a keresett iskolák, az intézmények székhelyének ábécésorrendjében találhatók meg a táblázatokban. Hogy az iskolák teljesítményei mégis minősíthetők

legyenek, a táblázat elején egy - az eredményeket minősítő - összegezés látható, amely a mutatókat kiváló (legjobb 10%), jó (további 15%), átlagos (50%), gyengébb (15%) és gyenge (10%) csoportokra osztja. E táblázat sem szünteti meg azonban teljesen a hibás következtetés levonásának veszélyét, mert természetesen egy csoport alsó határán lévő iskola alig különbözik a következő csoport felső határán levőtől, e tekintetben is igaz, hogy 1-2% különbséget nem szabad jelentősnek minősíteni.

Az F/L mutatókat *felsőoktatási intézménycsoportok* szerint mutatja a 2. táblázat, melyben 905 iskolára (350 gimnázium, 400 szakközépiskola és 155 vegyes középiskola) vonatkozóan látható, hogy tanulók milyen arányban tanulnak tovább az egyes felsőoktatási szakterületeken.

2. A kétszintű érettségik eredményét jelző mutatók

A 2003/2004-es tanévig az évenként felvételiző diákok nagy többsége megírt egy vagy két közös írásbeli érettségi-felvételi dolgozatot (biológia, fizika, kémia, matematika, angol, német, francia) vagy *egységes* írásbeli dolgozatot (magyar, történelem, földrajz, közgazdaságtan, olasz, orosz, spanyol). E dolgozatok eredményeinek átlagai alapján összemérhetők voltak tehát a középiskolák.

2004-ben megszűntek a felvételi írásbelik, helyettük 2005-ben és 2006-ban a felvételi döntéseknél a kétszintű érettségi eredményeit vették figyelembe. A 3. és 4. táblázat a 2005. és a 2006. évi közép- és emelt szintű érettségi vizsgák eredményeit mutatja, amelyeket a magyar középiskolák *nappali* tagozatain tanuló diákok mindkét év május és június hónapjaiban 11 tantárgyból értek el. Nem találhatóak ebben több mint 100 tárgynak a vizsgaeredményei, ezek együttes száma kevesebb, mint az összes vizsga 7%-a. Nem tartalmazza a táblázat 2005-ben azoknak a tárgyaknak (például matematika) a vizsgaeredményeit sem, amelyek vizsgáit érvénytelennek nyilvánították, továbbá azokat sem, amelyeket a középiskolások az adott év májusa előtt szereztek, ám az érettségi eredményeknél figyelembe vettek. A táblázatokban mind a közép- mind az emelt szintű vizsgák eredményei százalékban vannak kifejezve.

Két év érettségi eredményei az egyes középiskolákra még nem tekinthetők jellemzőknek. Legalább még további két év lesz szükséges, hogy 2009-2010-ben a kétszintű érettségi eredmények 4-5 éves átlagából megbízható következtetéseket vonhassunk le az egyes középiskolák színvonalára. Különösen vonatkozik ez az emelt szintű érettségi vizsgák eredményeire, mert ezek száma lényegesen kisebb a középszintű vizsgáknál, és még nem tekinthető véglegesnek az arány sem, amely a két szint vizsgaszáma között kialakult, és amely a 2005. évi 5%-ról 2006-ra 8,4%-ra emelkedett (bár az előrejelzések szerint 2007-ben némileg csökkenni fog). A középszintű vizsgák vonatkozásában a magyar (2005-ben 25,7%, 2006-ban 23,3%), a történelem (2005-ben 25,2%, 2006-ban 21,9%) és a matematika (2005-ben 14,6%, 2006-ban 23,1%) vizsgák átlagai tekinthetők jellemzőbbnek az egyes iskolákra. Ezeket követik az idegen nyelvek (angol 2005-ben 10,6%, 2006-ban 10,9%, német 2005-ben 7,6%, 2006-ban 7,5%). Jelentős még az informatikai vizsgák arány: 2005-ben 5,4%, 2006-ban 5,2%, a többi tárgy vizsgája viszont 4,0% alatt maradt.

A 3. táblázat 990 középiskola (379 gimnázium, 431 szakközépiskola és 180 vegyes középiskola) emelt és középszintű érettségi eredményeinek 11 tantárgyból összesített átlagait tartalmazza 2005-ben, 2006-ban és a két év átlagában. *Nem szabad jellemzőnek tekinteni azoknak az iskoláknak az átlagait, amelyek tanulói nem írtak évenként legalább 6, a két évben együtt legalább 11 dolgozatot.*

A 4. táblázat 973 középiskola (368 gimnázium, 425 szakközépiskola és 180 vegyes középiskola) 11 vizsgatárgyból letett emelt és középszintű érettségeinek átlagait tartalmazza. A táblázatban csak azon iskolák átlagait tüntettük fel, amelyeknek tanulói évenként legalább 6, a két évben együtt legalább 11 dolgozatot írtak.

3. A nyelvvizsgaarányok mutatói

A nyelvvizsgákra vonatkozó mutatók - a felsőoktatási felvételre jelentkezők nyelvvizsgáinak száma (NYJ)/felvételre jelentkezők száma (J) és a felsőoktatásba felvettek nyelvvizsgáinak száma (NYF)/a felsőoktatási intézménybe felvettek száma (F) - a tanulók idegen nyelvi felkészültségét jelzik. Ez a felsőoktatásba való bejutást illetően igen fontos tényező, hiszen valamennyi felsőoktatási intézményben többletpontokkal jutalmazták az államilag elismert nyelvvizsgákat. A jelentkezők közötti nyelvvizsgával rendelkezők aránya jobban jelzi a középiskolák nyelvi felkészítő munkáját, mint a felvettek közötti arány, mert utóbbiakban az is tükröződik, hogy a tanulók az egyéb tárgyak vizsgáin milyen eredménnyel szerepeltek. Ezek a mutatók azonban nemcsak az iskola felkészítő munkájára utalnak, hanem erősen függenek a családi körülményektől is. A nyelvvizsgaadatok kialakulásában ugyanis - az iskola felkészítő munkája mellett - meghatározó szerepe van annak is, hogy a tanulók családi körülményei lehetővé teszik-e a magánúton (különórán) való nyelvtanulást vagy az időszakonkénti hosszabb külföldi tartózkodást.

Az 5. táblázat 913 középiskola (336 gimnázium, 399 szakközépiskola és 178 vegyes középiskola) felsőoktatási intézménybe jelentkező diákjainak nyelvvizsgaarányait (NYJ/J és NYF/F) tartalmazza a 2002 és 2006 közötti években, illetve ezen évek átlagában. A táblázatban csak azok a

középiskolák szerepelnek, amelyeknek 2002–2006 között legalább négy év adatai rendelkezésre állnak, és amelyekben 20-nál több jelentkező, illetve 10-nél több felvett tanuló volt ebben az időszakban.

Az elmúlt években az idegennyelv-tudás elismerése többször is változott a felvételi eljárásban, ezért ez a mutató nem nagyon alkalmas a nyelvismeret fejlődésének időbeli vizsgálatára, hiszen a felvételre pályázók az aktuális szabályoknak megfelelően jelzik felvételi lapjukon, hogy hány nyelvből rendelkeznek államilag elismert nyelvvizsga-bizonyítvánnyal.

Meg kell jegyezni azt is, hogy a figyelembe vett adatokat az Országos Felsőoktatási Információs Központ szolgáltatja a felvételi jelentkezési lapok alapján. Ha valamelyik jelentkező nem közölte nyelvvizsgáinak számát, akkor azt nem tudtuk figyelembe venni a mutató számításakor. Ez különösen hátrányos az idegen nyelvű, a két tanítási nyelvű és a nemzetközi érettségít szolgáltatató iskolákra nézve.

4. A tanulók családi helyzetét és felkészültséget jelző mutatók

A középiskolák objektív összehasonlítására alkalmas adatok összegyűjtésére és feldolgozására irányuló többéves kutatás részeként az 1999/2000-es tanév óta minden évben felkértünk a középiskolákat, hogy a 9. évfolyamot elkezdő középiskolás tanulóikkal töltsenek ki egy kérdőívet, amelyből egyrészt következtetni lehet a tanulók szociális körülményeire, másrészt az általános iskolai tanulmányi eredményeire. A *felmérések célja* az volt, hogy összefüggéseket keressünk a középiskolai tanulmányait elkezdő diákok helyzete (bemeneti adatok) és az azt elvégzők eredményességi mutatói (kimeneti adatok) között azért, hogy e két adatsor viszonyából következtetéseket vonhassunk le a tanulók fejlődésére, az iskolák munkájára.

A 6. táblázat 1015 középiskola adatait tartalmazza (e táblázat iskoláinak csoportosításakor eltekintettünk az iskolatípusok szerinti megkülönböztetéstől). Minden iskola szerepel a táblázatban, amely a felmérés kezdete óta legalább egyszer küldött be kérdőíveket. A táblázat 3. oszlopában az szerepel, hogy az eddigi hét felmérés során az iskola hányszor küldte vissza a kérdőíveket, a 4. oszlopban pedig az látható, hány tanuló kérdőíve érkezett be összesen. Legalább 4 alkalommal 893 iskola küldte be a kérdőíveket (468 hétszer, 268 hatszor, 91 ötször és 86 négyszer). *Nem helyes az iskolára jellemzőnek tekinteni a táblázatban szereplő mutatókat, ha a kérdőíveket négynél kevesebb alkalommal küldték vissza!* A kérdőívet visszaküldő iskolák aránya 75 és 93 százalék között változott a felmérés hét évében.

A táblázat 8–10. oszlopai a szülők átlagos iskolázottságára és anyagi helyzetére utalnak. Hazánkban – a legtöbb országnál nagyobb mértékben – ezek a körülmények befolyásolják a tanulók, illetve az iskolák eredményességi mutatóit. Kiemelt jelentősége a szülők iskolázottságának van. Az általunk használt adat azt mutatja, hogy a szülők hány évet jártak összesen alap-, középfokú és felsőoktatási intézményekbe. A szülők iskolázottsági mutatói így 8,61 év és 16,45 év között változnak. Ha minden szülő egyetemet végzett, e mutató 17 év, ha főiskolát végzett 15 év, ha technikus képezésű 13 év, ha érettségizett 12 év. A tanulók és szüleik anyagi helyzetét a munkanélküliségi aránnyal, illetve a nevelési segélyben részesülők mutatójával jellemeztük. Az előbbi azt mutatja, hogy a szülők hány százaléka volt a felmérés idején munkanélküli, az utóbbi azt jelzi, hogy szüleik anyagi helyzete miatt a 9. osztályos tanulók hány százaléka részesült – az általános iskola 8. osztályában – nevelési segélyben. A táblázat utolsó három oszlopa a 9. évfolyamot kezdő tanulók 8. osztályos jegyeinek átlagát mutatja magyar nyelv és irodalomból, matematikából és összes osztályzataik viszonylatában.

5. Az elvárt értéktől való eltérés mutatói

A középiskolai tanulmányait elkezdő tanulók több szociális és tanulmányi mutatója (mint bemeneti adat) és több eredményességi mutatója (mint kimeneti adat) között szoros az összefüggés, hiszen a középiskolák oktató-nevelő munkájának eredményességét nagymértékben befolyásolja, hogy milyen családi háttérű és milyen felkészültségű tanulókat vettek fel. Vannak azonban olyan iskolák, amelyek diákjai jobb vagy rosszabb eredményeket érnek el, mint azt a beiratkozott tanulóik családi háttere és felkészültsége indokolná. Ennek minden bizonnyal megvannak a mélyebb okai, amelyek összefüggenek azokkal a hatásokkal, melyek ezekben az oktatási intézményekben érik a tanulókat.

A kimeneti adatok és a bemeneti adatok közötti különbségeket nevezzük a 7. táblázatban a *középiskolai elvárt teljesítményektől való eltérést jelző mutató*nak.³ Ha ezek a mutatók pozitívak, akkor az adott iskola (iskolacsoport) jobb eredményeket ért el az elvárhatónál, ha negatívak, akkor az iskola rosszabbul teljesített ennél.

³ E kiadvány előző köteteiben e mutatót *továbbtanulási hozzáadott értéknek* neveztük. Minthogy azonban a nemzetközi irodalomban ezt az elnevezést az olyan mutatóknak tartják fent, ahol az egyes tanulók korábbi eredményeit vetik össze későbbi eredményeikkel, e kutatás során viszont mi *tanulócsoportok* (iskolák, megyék, városok stb.) eredményeit hasonlítjuk össze, a továbbiakban a *középiskolai elvárt teljesítményektől való eltérést jelző mutató kifejezést* használjuk.

A *bemeneti adatok* a szülők iskolázottsága, a szülők munkanélküliségi aránya, az általános iskolában nevelési segélyben részesülők aránya; a kimeneti adatot a felvételi arány (F/L) adja. 920 iskolát (340 gimnázium, 404 szakközépiskola és 176 vegyes középiskola) vettünk figyelembe a számítás során, amelyeknek mindhárom bemeneti mutatója és felvételi aránya is rendelkezésre állt legalább 4 évre.

Az elvárt értéket a következőképpen számítottuk: a három bemeneti mutató 2002 és 2006 közötti mutatónkénti átlagát a kimeneti mutató átlagára regresszáltuk⁴. Az így kapott regressziós koefficiensek segítségével minden iskolára megbecsültük, milyen eredményt kellene elérnie az adott iskolának, saját bemeneti mutatói alapján, ha átlagos iskola lenne, azaz ha pont úgy teljesítene, mint ahogyan azt elvárnánk tőle. Az elvárt érték és a valós felvételi arány különbsége lett az elvárt értéktől való eltérés.

Az elvárt értéket 2005-re és 2006-ra külön is megbecsültük. E két évben végző évfolyamokra már rendelkezésre áll a saját (2002-es és 2003-as 9. évfolyamos) bemeneti mutatójuk is. Az elvárt értéket és az ettől való eltérést – az átlagolástól eltekintve – ez esetben is a fentebbiek alapján állítottuk elő.

Az iskolai munka eredményességi mutatói közül e táblázat csak egyet, a felvételi arányt veszi figyelembe, pedig az egyes iskolák oktatási célkitűzései különbözőek, így az általunk alkalmazott eredményességi mutatók alapján készült rangsorokban középen vagy hátul szereplő iskolák oktató-nevelő munkája más dimenziók mentén kiváló lehet. Ezt nem szabad elfelejteni az adatok értelmezésekor.

Az elmúlt évtizedben az eredményességi mutatók figyelembevétele általánossá vált mind az iskolák, mind az iskolát választó szülők és tanulók körében. Ennek előnyei mellett veszélyei is vannak, hisz igen sokan egyoldalúan ítélik meg az iskolákat, nem ismerik, és így nem veszik figyelembe azokat a hatásokat, amelyek az eredményességet befolyásolják. Általános hiba az is, hogy egy-két eredményességi mutató ismeretében egyoldalú módon (ezért tévesen) ítélik meg az egyes iskolákat. Ez a szemlélet arra is vezethet, hogy a jobb eredményességi mutatójú iskolák tanulói választéka növekszik a gyengébb mutatójúak rovására, ami tovább növelheti a különbségeket.

A középiskolai elvárt teljesítményektől való eltérések mutatóinak vizsgálata segíthet abban, hogy ráirányítsa a figyelmet azokra az iskolákra, ahol jó oktató-nevelő munka folyik, még akkor is, ha az eredményességi mutatók középszerűek. Ugyanakkor nem szabad elfelejteni, hogy a kiváló eredményességi mutatókat produkáló iskolák esetében az elvárt teljesítményektől való eltérések mutatói általában csak közepesek lehetnek, hiszen a bemeneti adatok általában kiemelkedően jók és a kimeneti adatok ezekhez képest csak kis mértékben lehetnek jobbak.

E táblázatokban sem közlünk iskolasorrendeket. Ezek félrevezetnék az olvasót, azt a hibás következtetést okoznák, hogy egy iskola, amely 5-10 hellyel hátrább van a sorrendben a másiktól, gyengébb is annál. *Egy-két százalékos eltérés különbség azonban itt sem jelent minőségi különbséget!* Annak érdekében, hogy az iskolák teljesítményei mégis minősíthetők legyenek, a táblázat elején egy – az eredményeket minősítő – összegezés látható, amely a mutatókat kiváló (legjobb 10%), jó (további 15%), átlagos (50%), gyengébb (15%) és gyenge (10%) csoportokra osztja. E táblázat sem szünteti meg azonban teljesen a hibás következtetés levonásának veszélyét, mert természetesen egy csoport alsó határán lévő iskola alig különbözik a következő csoport felső határán lévő iskolától, e tekintetben is igaz, hogy 1-2% különbséget nem szabad jelentősnek minősíteni!

6. Iskolacsoportonkénti táblázatok

Az iskolacsoportonkénti táblázatok megyénként (8-15. táblázatok), nagyvárosokként (16-23. táblázatok), településtípusonként (24-31. táblázatok), iskolafenntartóként (32-39. táblázatok) és iskolatípusonként (40-46. táblázatok) mutatják be a felvételi arányok, a kétszintű érettségik, a nyelvvizsgaarányok, az elvárt értéktől való eltérések és az országos kompetenciamérések mutatóit.

E mutatók képzésénél azokat az iskolákat is figyelembe vettük, amelyek az 1-7. táblázatokból kimaradtak, mert a vizsgált öt évből négyből kevesebb év adatai álltak rendelkezésünkre, vagy az érettségi eredmények esetében tanulók a szükségesnél kevesebb számú dolgozatot írtak, vagy felvételre jelentkezőik száma a szükségesnél kisebb volt.

Az iskolacsoportonkénti táblázatok lehetőséget adnak a megyék, a nagyvárosok, az iskolafenntartók oktatással foglalkozó munkatársainak az általuk felügyelt területek egymással való összehasonlítására.

A két országos kompetenciamérésre vonatkozó eredmények 2009-ig iskolánként még nem publikálhatók, de iskolacsoportonként igen. Érdekes ezeket összevetni a többi eredményességi mutatóval.

Az iskolacsoportonkénti táblázatoknál vannak olyan iskolatípusok, melyek mutatóit – minthogy kevés iskolára vonatkoznak – nem helyes jellemzőnek tekinteni. Ezekre e táblázatoknál külön felhívtuk a figyelmet.

⁴ Egyszerű (OLS) lineáris regresszió:

$F/L = a + b1 * szulisk_apa + b2 * szulisk_anya + b3 * munkanelk_apa + b4 * munkanelk_anya + b3 * nevseg + e$,

ahol a *szulisk* a szülői iskolázottság években megadva, a *munkanelk* a munkanélküliségi arány és a *nevseg* a nevelési segélyben részesülők aránya, „e” pedig a hibatermék.

A szerzők ezt az alkalmat ragadják meg arra, hogy köszönetet mondjanak mindazoknak a szervezeteknek és személyeknek, akik az adatokat szolgáltatták: a felsőoktatási felvételek adataiért az OFIK-nak, Csulyák Gábornak és Várnai Katalinnak; a középiskolák adataiért az Educatio Kht.-nak és Salomvári Györgynek, a 9. osztályos kérdőívek feldolgozásáért a DocuSoft Kft.-nek, illetve Kerekes Ágnesnek és Barcsa Csabának. A könyv létrehozásához az Oktatókutató és Fejlesztő Intézet Kutatási Központja munkatársai, Lannert Judit, Balázs Éva, Vágó Irén, Sinka Edit, Nagy Mária, Imre Anna, Mártonfi György, Garami Erika, Hermann Zoltán, Sági Matild és Jankó Krisztina tanácsaikkal, véleményükkel, közreműködésükkel járultak hozzá, amit ezúton is köszönünk.

Reméljük sikerült segíteni olvasóinknak abban, hogy a számok tömegében eligazodjanak. Várjuk az érdekeltek észrevételeit, megjegyzéseit az alábbi címen: neuwirth@t-online.hu vagy az Oktatókutató és Fejlesztő Intézet postacímén: 1364 Budapest, Pf. 120.

Neuwirth Gábor